

tym takie gatunki jak: *Pyrus communis*, a także azjatycka *P. pyrifolia*. Światowa produkcja gruszek wynosi około 17 mln ton rocznie. Ostatnio nastąpił szybki wzrost produkcji w Chinach. Dużym zainteresowaniem cieszą odmiany tzw. dzikich owoców, a także owoce pestkowe: odmiany moreli, brzoskwini, śliw, wiśni i czereśni, owoców jagodowych (jeżyny, maliny, agresty, truskawki). Istotne znaczenie posiadają coraz bardziej samopylne odmiany. Na uwagę zasługują takie odmiany jabłoni jak: Książę Albrecht, Reneta ananasowa, Reneta Baumanna, Berlepsch, Boskoop, Złota reneta, Grafsztynek, Cesarz Wilhelm, Papierówka. Są to stare odmiany. Można jednak uprawiać także nowe odmiany, często o cennych właściwościach (m.in. Corola, Gala, Gerlinde, Golden Delicus, Idared, James Grieve, Jonagold, Shampion).

Dużym powodzeniem cieszą się także odmiany gruszy. Należą tutaj m.in. Łukasówka, Bera, Bosca, Faworytka, Dobra Ludwika, Hortensja, Konferencja, Komisówka czy Williamsa. W ogródkach działkowych dużym zainteresowaniem cieszą się także tzw. dzikie owoce m.in.: aktinidie, świdośliwy, aronie, pigwowiec, dereń jadalny, rokitnik, wiciokrzew szlachetny i kaczaki, nieszpuka, wiśnia wełnista, róża witaminowa, dziki bez czarny, jarzębina morawska, jarzab domowy. Na ogródkach działkowych nie może także zabraknąć śliw (węgiarki, mirabelki, renklody), wiśni i czereśni, a także moreli i brzoskwiń. Bardzo popularne są także jeżyny, maliny, porzeczki i agresty.

Część druga recenzowanej książki zajmuje się warzywami. Omówiono m.in. ich wartość zdrowotną, sposoby uprawy oraz scharakteryzowano podstawowe odmiany warzyw. Nie sposób scharakteryzować wszystkich przedstawionych gatunków i odmian. Do mniej znanych należą: miechunka peruwiańska, sałaty azjatyckie (m.in. mizuna, gorczyca liściowa – amchoi, komatsuna), różne gatunki fasoli, rozpuszka warzywna, salsefia, czosnek chiński (*Allium tuberosum*), jarmuż (z odmianami), cukinia, dynia

olbrzymia, melon cukrowy, papryka (z różnymi odmianami), portulaka, rokitka siewna (jednoroczna) i dzika rokitka (rukola), seler łąkowy, korzeniasty, liściasty, topinambur. Do warzyw należą też przyprawy: czosnek niedźwiedzi, bazylija pospolita, bylica pospolita, cząber, ogórecznik lekarski, kolendra siewna, kminek zwyczajny. Dla wszystkich wymienionych warzyw przedstawiono miejsce pochodzenia, charakterystykę roślin, liście, sposób użytkowania, wartość zdrowotną, sposób uprawy, nawożenie, zapotrzebowanie w wodę, wielkość plonów, sposób magazynowania.

Ochrona roślin wiąże się z warunkami uprawy, problemami sadzenia roślin, chorobami bakteryjnymi, wirusowymi, grzybowymi, a także z takimi szkodnikami jak ślimaki, przedziorki, owady, ssaki (zwłaszcza gryzonie), oraz ptaki. Problematykę ochrony roślin podjęto w kontekście chorób roślin owocowych, chorób warzyw, chorób trawników, chorób roślin uprawianych w szklarniach. W opracowaniu omówiono środki ochrony roślin m.in. preparaty do zwalczania grzybów, insektycydy, akarocydy, środki zwalczania gryzoni, herbicydy, czy środki wzmacniania roślin. Autorzy książki zwracają uwagę, że środki chemiczne w ochronie roślin stanowią często ostateczność. Znałe są bowiem liczne środki o charakterze ekologicznym. Na uwagę zasługują omówione szczegółowo – w ujęciu miesięcznym – prace w ogrodach.

Książka „Wiedza dla działkowiczów. Owoce – warzywa – ochrona roślin” stanowi cenną pozycję, nie tylko dla działkowiczów. Daje ona szeroki przegląd roślin owocowych i warzyw. Rozważania te łączą się z ochroną roślin i przygotowaniem kalendarza uprawy owoców i warzyw. Ponad 420 odmian owoców i warzyw przedstawiono w ujęciu opisowym i w postaci dobrze wykonanych fotografii. Może być ona z pożytkiem wykorzystana także i w Polsce.

Eugeniusz Kośmicki (Poznań)

Andreas Barlage, **Blütenpracht. Die schönsten Stauden für meinen Garten** (Bogactwo kwiatów. Najpiękniejsze byliny do mojego ogrodu), Stuttgart (Hohenheim) 2010, Verlag Eugen Ulmer, ss. 159, ISBN 978-3-8001-5668-9.

Coraz więcej mieszkańców Europy Zachodniej interesuje się możliwościami zastosowania bylin w ogrodach. Najbardziej poszukiwane są łatwe do zastosowania i opieki, długokwitnące i długożyjące byliny. Stąd też Andreas Barlage opracował przewodnik bylinowy obejmujący 85 rodzajów bylin uzupełnionych przez zestaw traw i paproci. Nosi ona charakterystyczny tytuł „Bogactwo kwiatów. Najpiękniejsze byliny do mojego ogrodu”. Autor książki posiada doświadczenia ogrodnicze i florystyczne ponad dwudziestu lat pracy zawodowej. Recenzowana tutaj praca A. Barlage’go składa się z czterech podstawowych części: „Multitalenty w ogrodzie”, „Kształtowanie przy pomocy bylin”, „Praktyka w ogrodzie bylinowym”, „Najpiękniejsze byliny”. Całość kończy się „Słownikiem”, „Źródłem zamieszczonych fotografii”, a także „Skorowidzem” podstawowych pojęć stosowanych w pracy.

Pierwsza część książki składa się z ogólnej charakterystyki bylin, które określa się jako „Multitalenty w ogrodzie”. W części tej omówiono pojęcie bylin, mrozoodporne rośliny cebulowe i kłączowe, byliny krótko- i długożyjące, podstawowe potrzeby bylin, zastosowanie bylin, zwłaszcza kwiatów, dla celów kulinarnych, a nawet leczniczych. Do długożyjących bylin należą: dyptam jesionolistny

(*Dictamnus albus*), funkcie (*Hosta*), zawilce japońskie (*Anemone japonica*), parzydło (*Aruncus*), tawułka (*Astilbe*), atakże piwonie (*Paeonia officinalis*, *P. lactiflora*). Obok takich bylin istnieje wiele bylin krótkożyjących (malwy, orliki, goździk brodaty, fiołek rogaty).

W drugiej części książki zajęto się podstawowymi regułami kształtowania zastosowania bylin w ogrodzie („Kształtowanie przy pomocy bylin”). W tej części omówiono podstawowe barwy kwiatów, cechy bylin, tworzenie harmonii w ogrodzie, znaczenie pięknych liści w ogrodzie, a także ogród bylinowy w okresie zimy. Istotne znaczenie mają także pory roku. A. Barlage wyróżnił dziesięć fenologicznych pór roku: przedwiośnie; początek wiosny; pełnia wiosny; wczesne lato; pełnia lata; późne lato; wczesna jesień; pełna jesień; późna jesień czy zima. W tych porach roku można stosować różnorodne byliny (do nich zalicza się około 30 podstawowych rodzajów bylin).

Istotne znaczenie posiada część trzecia książki. Zwrócono tutaj uwagę na problematykę żyzności gleby, problem rozmnażania bylin, różnorodność wymogów dla poszczególnych rodzajów czy gatunków bylin, problem stosowania podpór i cięcia bylin, nawadnianie ogrodów, czy wreszcie zagrożenia uprawianych bylin przez chwasty i szkodniki. Zwraca się uwagę na znaczenie zwierząt użytecznych w ogrodzie, a także prawidłowe narzędzia stosowane w ogrodzie.

Najważniejsze znaczenie posiada część czwarta książki pt. „Najpiękniejsze byliny”. Autor stosuje przy opisie następujące znaki: wysokość bylin, barwa kwiatów, czas kwitnienia, forma wzrostu, forma liści, preferowane stanowiska i idealni partnerzy omawianych roślin. Takie znaki przy opisie poszczególnych 85 rodzajów bylin bardzo ułatwiają lekturę książki. Na stanowiskach słonecznych można uprawiać szereg pięknych bylin: krwawniki, malwy chińskie, astry (szereg pięknych gatunków i odmian), dzwonki, złocienie ogrodowe, nacyłki (*Coreopsis*), ostróżki (trzy podstawowe grupy: Grupa Pacific, Grupa Elatum, Grupa Belladonna), jeżówki (*Echinacea*), wilczomlecz (*Euphorbia*), wiele gatunków bodziszek (*Geranium*), łyścze (*Gypsophila*), dzielniki (*Helenium*), liliowce, kosańce inaczej irysy, trytomy (*Kniphofia*), lewendy, złocienie właściwe, lilie, łubiny, pysznogłówki (inaczej monardy), kocimiętka (*Nepeta*), długowieczne piwonie, maki, floksy, wielosiły (*Polemonium*), sasanki (*Pulsatilla*), rudbekia, szalwie, driakwie (*Scabiosa*), wysokie rozchodniki (odmiany rozchodnika *Sedum telephium*), czyściec (*Stachys*), oryginalna południowoamerykańska bylina werbena (*Verbena bonariensis*).

Natomiast na obszarach półcienistych i cienistych można stosować takie piękne byliny jak: dąbrowki (*Ajuga*), przywrotniki (*Alchemilla*), zawilce (*Anemone*), orliki (*Aquilegia*), parzydło (najbardziej znany gatunek to parzydło leśne), tawułka (*Astilbe*), jarzmianki (*Astrantia*), bergenie, kaukazka niezapominajka (*Brunnera macrophylla*), konwalia majowa, kokoryczki (*Corydalis*, w tym piękne niebiesko kwitnące gatunki i odmiany), serduszki (*Dicentra*), wczesnie kwitnące ciemierniki (*Helleborus*), żurawki z pięknymi liśćmi i sylwetką (*Heuchera*), liczne gatunki i odmiany funkii (*Hosta*), mało jeszcze znane tojeście (*Lysimachia*), posiadające piękne liście i sylwetki, kokoryczki (*Polygonatum*), wiele pięknych gatunków i odmian pierwiosnków (*Primula*) miodunki (*Pulmonaria*), kwitnące późnym latem i jesienią trójsklepki (*Tricyrtis*).

Do ciekawych poduszkowych bylin – mających znaczenie także w ogrodach skalnych – należą: armenia inaczej zawciąg nadmorski, niski gatunek parzydła (*Aruncus aethusifolius*), klasyczne już astry krzaczaste (*Aster dumosus*), niskie tawułki, dzwonki poduszkowe, niebieska kokorycz (*Corydalis flexuosa*), liczne odmiany goździka siniego i pierzastego, niskie gatunki odmiany bodziszek, niskie gatunki i odmiany łyśczów, kocanki (*Helichrysum*), cieniulubne przylaszczki, miniaturowe funkcie, niskie kosańce brodate, niskie odmiany lawendy, floksy poduszkowe, wiele odmian pierwiosnków, typowe rośliny górskie jakimi są skalnice (*Saxifraga*), wiele gatunków niskich rozchodników, a także bardzo cenione fiołki.

A. Barlage wskazuje na konieczność ciągłej pracy w ogrodach bylinowych, zresztą zgodnie z fenologicznymi porami roku. Cenne znaczenie posiada „Słowniczek” wyrażen ogrodniczych, a także wskazanie na możliwości zakupu roślin w renomowanych ogrodnictwach bylinowych. Należą tutaj takie znane firmy jak: Ogrodnictwo Bylinowe Dietera Gaissmayera (Illertissen koło Augsburga), Ogrodnictwo Bylinowe hrabiów von Zeppelin (Sulzburg-Laufen, Badenia), Ogrodnik Bylinowy Klose (Lohfelden koło Kassel), Thomas i Christina Tamberg (Berlin, zwłaszcza irysy i liliowce), Raj Piwoniowy Stefana Tetzlaffa (Korschenbroich) i Jelitto Staudensamen (Schwarmstedt). Ogólnie lektura książki „Bogactwa kwiatów. Najpiękniejsze byliny do mojego ogrodu” stanowi cenną pomoc w uprawie bylin. Dotyczy to nie tylko amatorów tych roślin, ale także specjalistów w dziedzinie bylin i ogrodów.

Eugeniusz Kośmicki (Poznań)

Beata Grabowska, Tomasz Kubala, **Byliny w twoim ogrodzie**. Poznań 2010, ss. 472, Zysk i S-ka Wydawnictwo, ISBN 978-83-7506-381-3.

Byliny należą do najważniejszych składników prawie każdego ogrodu. Byliny to rośliny wieloletnie, które są w pełni zielone lub w różnym stopniu zdrewniałe u nasady łodyg. Zielone części tych roślin obumierają na zimę, a ich organy podziemne zimują w postaci korzeni, kłączy, bulw i cebul. Z bylinami związane są zazwyczaj krzewinki

